Türkiye'de Kadın Girişimciliği

"Women's Entrepreneurship in Turkey"

Assoc.Prof.Dr. Funda Râna ADAÇAY [1]

Anadolu University, 26470, Eskisehir, TÜRKİYE

This study is examined women's entrepreneurship and the problems about it in Turkey. And also, it is take placed general information about entrepreneurship in. In this study, the selected cases are compared with the data of women entrepreneurs in Turkey and the other countries.

Key words: women's entrepreneurship, the problems of women's entrepreneurship, Turkey, women

© 2013 Published by SDU.

"Bir uygarlığın seviyesini ölçmek isterseniz,
derhal kadının hayat şartlarına bakın." J. STUART MILL

GİRİŞ

Günümüzde kadının toplumdaki statüsü, ekonomideki ve siyasetteki katkısı ve katılımı, sağlığı istenilen ve olması gereken yerin çok gerisindedir. Bugün dünya ülkelerinin tümünde kadın ve erkek eşitsizliği siyasi, sosyal ve ekonomik açılardan devamlılığını sürdürmektedir. Bu alanlardaki eşitsizlikler gelişmiş ülkelere oranla gelişmemiş veya Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde çok daha belirgindir. İlgili kanunlar gerçekte yani uygulamada etkili olamadığı gibi, cinsiyetler-arası eşitsizliği artırıcı öğelerde taşımaktadırlar. Küreselleşme ayrımcılığı desteklediği gibi kadınlar aleyhine olumsuzlukları da ortaya çıkarmaktadır.[2]

Görece teknolojik veya ekonomik gelişmede daha yüksek refaha sahip ülkelerde az olmakla birlikte, Dünya genelinde hâlâ kadınlara yönelik ekonomik, psikolojik ve fiziksel şiddet devam etmektedir. Kaynaklara ulaşma ve kaynakları etkin kullanma açısından da eşitsizlikler varlığını sürdürmektedir. Dünyada yoksulluk sınırındaki 1,5 milyar insanın %e 70'ni kadınlar oluşturmaktadır. Hâlâ 85 milyon kız çocuğunun eğitim olanağı bulunmamaktadır. Savaşlardan, afetlerden en fazla oranda yaşı ve çocuk bakımını üstlendiği gözönünde tutulursa kadınlar etkilenmektedir; Mülteci nüfusunun yüzde 85'i kadın ve çocuklardan oluşmaktadır. 2 milyon kız çocuğu kötü hijyenik koşullarda sünnet tehdidi altındadır. Dünyadaki işlerin % 60'ını yapan kadınlardır. Buna karşılık toplam gelirin % 10'una, dünya üzerinde mal varlığının ise sadece %2 sine sahip olabilmektedir. Dünyada gayrimenkullerin % 98'i erkeklerin üzerine kayıtlıdır. Aynı işi yapmalarına rağmen kadınlar erkeklere oranla %30-40 daha az gelir elde etmektedirler; Çoğunlukla niteliksiz işçi olarak çalışmaktadırlar ya da aile işçisi veya işsiz olarak kayıt dışında tutulmaktadırlar. Emekleri ve ülke gelirine katkıları bu anlamda resmi anlamda da görünmez sayılmaktadır. Oysa kadınlar dünyanın her yerinde kendi toplumlarının en üretken kesimini teşkil etmektedir. Geçmişte demokrasilerin doğmasında aktif rol oynayan kadınlar günümüzde ne Yasa yapıcı olarak ya da meclislerde milletvekili olarak kadınlar, azgelişmiş ülkelerde nerdeyse hiç, gelişmekte olan ülkelerde ise görece çok az temsil edilmektedirler. Kadın-erkek eşitsizlikleri bugünün yaşananlarını etkilediği gibi toplumların geleceğinin de belirleyicisi olacaktır. Bu bağlamda küresel ekonomide yaşananlar da bugünün gelişmiş toplumlarının gelecekte de olacağı gibi, söz konusu cinsiyetlerarası eşitsizlikleri ve toplumsal cinsiyeti yok etme çabasında olan ülkeler olduğunu ortaya koymaktadır.

Dünya genelinde olduğu gibi Türkiye'de 1990'lı yıllardan bu yana kadınlarla ilgili özellikle kadın girişimciliği konusunda farklı kurumsal yapılara bürünen örgütlü çabalar artmış olsa da, bu konudaki engellerin ortadan kalktığını söylemek mümkün değildir. Bu nedenle kadın konusundaki her alanda olduğu gibi kadın girişimciliğinin geliştirilmesi için, daha çok sayıda kadının, hâlen sahip olduklarından daha yüksek bir gelire ulaşmasını sağlayacak ve toplumsal anlamda güçlenmelerinin önünü açacak çalışmaların sayısını arttıracak her katkı değerli olacaktır.

---

[1] Funda Râna ADAÇAY, +90.222.3350580, e-mail:frozbey@anadolu.edu.tr

[2] Ayrıntı için bkz. Özbey (Adaçay) F.R., (2004), "Kadın Hakları Ve Ekonomiye Yansımaları", *I.Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi 4-6 Haziran 2004*, Bildiri Kitapçığı, 18 Mart Üniversitesi İİBF, Biga, Çanakkale, s.397-41..

1. GİRİŞİMCİLİĞİN DİNAMİKLERİ

Girişimci iktisatta faktörleri bir araya getiren, aldığı riskle üretim yapan kişidir. Bu kavram Fransızca "entreprend-re" kelimesinden türetilmiştir ve Türkçe karşılığı, "üstlenmek" tir. Psikologlara göre "denemek, başarmak, otoriteden kurtulmak gibi duygularla hareket eden kişi"dir. Sosyologlara göre ise "rutinin dışına çıkan ya da yenilik ve değişim yaratan kişi"dir. Tanımlar değişebilir ve ilgili yazında[3] çok sayıdadır. Girişimciler geçmişi değiştirip geleceğe yön veren ve toplumu geleceğine bağlayan kişilerdir. Girişimcilerin faaliyetleri, onların nitelikleri ve kapasiteleri kadar, önlerine çıkan fırsatları değerlendirebilmelerine ve aynı zamanda içinde bulundukları sosyal, kültürel, politik ve ekonomik çevrelerin koşullarına bağlıdır.

Küreselleşme sürecinde yaşanan uluslararası ilişkilerdeki artışlar girişimciliği küreselleşme ile birbirini destekleyen karşılıklı etkileşimini arttırdığı kadar girişimcilerin önemini de arttırmaktadır. Geride bıraktığımız yüzyıl, devasa girişimlerin küçülmeye ve yeniden yapılanmaya zorunlu kaldığı ancak; ağır sanayiye ve büyük işletmelere dayalı Orta ve Doğu Avrupa ekonomilerinin de iflasının yaşandığı tecrübelerle doludur. Geçiş dönemini yaşamış veya yaşamakta olan sözkonusu ülkelerde, bireysel girişimlerin eksikliği ve etkisizliği genel özelliklerinden biridir. Neoliberal anlayışa dayalı politikalar uyarınca devletin ekonomideki varlığının ve etkinliğinin azaltıldığı; dolayısıyla, girişimcilerin kamunun boşluğunu doldurmalarının beklendiği bu yeni dönemde, girişimcilere duyulan ihtiyaç ve önem büyük ölçüde artmıştır. Ülkelerin, ekonomilerini dışa bağımlılıktan kurtarmalarının ve üretime dayalı olarak işleyen bir yapı kurmalarının en önemli aracı girişimciliği teşvik etmek olarak ortaya çıkmıştır. Girişimciliğin önem kazanması sadece bireysel karar alıcıların kariyer planlamaları açısından değil, aynı zamanda ekonomik gelişmeden sorumlu olan ve politika belirleme yetkisine sahip olan karar alıcılar için de geçerlidir. Girişimcilik, ekonomik gelişme ve kalkınmayı etkileyebilme gücüyle değerlendirildiğinde, çok etkin bir araçtır. Artık küçük ve orta ölçekli işletmelerle vücut bulan girişimciliğe istihdam, sosyal ve ekonomik istikrardan çok daha öte anlamlar yüklenmektedir. Bu işlevlerin yerine getirilmesi de, en nihayetinde, yenilikçilik ve rekabet gücü kavramlarıyla doğrudan ilgilidir. Bu konuda yapılacak her çalışma ülkelerin kalkınma farklılıklarını da ortaya koyması bakımından bu farklılıkların ortadan kalkmasına hizmet edecektir[4].

Girişimcilikle ilgili Gartner öncesi[5] olarak da adlandırılan araştırmalarda daha çok girişimci kişilik özelliklerine (özgüven, özerk olma, merak,azim, yenilikçi vs.) odaklanıldığı dikkat çekmektedir. Özellikler (Treyt) kuramını esas alan bu yaklaşıma göre girişimciler, iş kurmaya yatkın olan eşsiz kişilik özelliklerine sahip bireyler olarak değerlendirilmektedirler. Gartner sonrası[6] olarak da adlandırılan dönemde ağırlık kazanan farklı bir bakış açısında girişimciler ve iş kurma arasındaki ilişki açısından bireysel ve özgeçmiş özelliklerinin dikkate alındığı göze çarpmaktadır. Davranış (Gartner, 1989) ve sosyal öğrenme kuramlarına dayandırılan bu yaklaşıma göre bireyler kişilik özelliklerinden çok, iş kurmaya ilişkin ön gerekliliklerle ve yeteneklerle donatan özgeçmiş faktörlerinden (cinsiyet, yaş, eğitim, rol modellerin varlığı, aile özgeçmişi ve deneyimler vs.) dolayı girişimci olurlar. Hem kişilik kuramları hem de kişisel ve özgeçmiş faktörlerini dikkate alan kuramlar girişimciliği açıklamaya önemli katkılar sağlamış olmalarına karşın, tek başlarına girişimciliği bütünüyle açıklamaya yetmemektedir. Bu önemlerine karşın, alan yazındaki bazı araştırmalarda girişimcilik davranışını açıklamada bu faktörlerin zayıf tahminleyiciler olduğu, girişimciliğin eğilim yönünün göz ardı edildiği sonuçlarına da rastlanabilmektedir. Bu sonuçlar, girişimci olmanın sadece kişilik ve kişisel özelliklere ve özgeçmiş faktörlerine dayalı olarak açıklanamayacağı anlamı taşıması bakımından çarpıcıdır. Dolayısıyla girişimciliğin eğilimsel bir süreç olduğunun farkındalığı önem kazanmakta, Shapero (1982) sonrası olarak da adlandırılan dönemde girişimcilik üzerine yürütülen araştırmalarda Planlı Davranış Kuramı'na (Ajzen, 1991) dayanan "eğilim" modellerine önemli bir yönelim olduğu görülmektedir[7].

---

[3] Kadın girişimciler ile ilgili yazın taraması için bkz. Sayın, E. (2011), "Kadın Girişimcilerin sorunlarının Betimleyici Analizi", *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, C.3, N.1, s. 24-26.

[4] KOSGEB (2013), *Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planı 2014-2016 (Taslak)*, http://cdd.kosgep.gov.tr , s.6.

[5] Uygun, M. ve diğerleri, (2012), "Genç Girişimci Adayların Girişimcilik Eğilimi Ve Girişimcilik Özellikleri Arasındaki İlişkiler", *Organizasyon Ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, C.4, S.2, ISSN: 1309 -8039 (Online) http://www.sobiad.org/eJOURNALS/dergi_YBD/arsiv/2012_2/mutlu_uygun1.pdf, s. 145-156.; (Bu konudaki referans kaynaklar: Akat, 2002; Eckhardt and Shane, 2003; Bozkurt, 2007; Collins vd., 2004; İbicioğlu vd., 2010; Josien, 2008; Karabulut,2009; Kerrick, 2008; Kibuka, 2011; Ören & Biçkes, 2011)

[6] Aynı, s. 157-158. (Bu konudaki kaynaklar: (Bandura 1986, Cooper vd., 1988; Mclure, 1990; Gundry ve Kickul, 1996;, Bozkurt, 2007;Collins, 2007; Scherer vd., 1989 Kibuka 2011)

[7] Uygun, M. ve diğerleri, a.g.e., s.146.

Bazı toplumların girişimcilik konusunda gösterdikleri üstün performansa rağmen birçok toplumun aynı performansı gösteremediği bir gerçektir. Bu farkın oluşmasında topluma ait kültürel değerler de önemli ölçüde etkili olmaktadır. Toplumun dinamik unsurlarından biri olan girişimcilerin, üyesi oldukları toplumun kültüründen soyutlanmaları haliyle mümkün değildir ve de girişimciler içinde yaşadıkları toplumdan etkilenerek bir takım değer yargıları edinirler. Bu değer yargıları da topluma ait kültürün bir türevi olarak ortaya çıkan ve girişimciyi yönlendiren kültürel düzlemi oluşturur[8]. Kadın-erkek ilişkilerinin de kurgulanıp yaşandığı bu düzlem kadın girişimcilerin bir toplumdaki varlıklarını ve etkilerinin de belirleyicisi konumundadır.

Kadınların toplumların yarısını oluşturduğu düşünüldüğünde, pek çok akademik çalışmada ele alınan ekonomik etkiler ve sonuçlarından bağımsız olmaksızın, girişimcilik konusunda, sosyo-kültürel açıdan cinsiyet temelli sorunlar çözülmeden gelişme olması mümkün gözükmemektedir. Kadının toplumda ve ekonomideki yerinin erkeklerle eşit olduğu gelişmiş ülke deneyimleri de bunu göstermektedir. Her alanda olduğu gibi girişimcilik potansiyeli açısından da kadınlar erkeklerin sahip olduğu güce sahiptir; önemli olan eşit fırsatlara erişimi sağlamak ve eşitlikçi değer yargısına sahip olmaktır.

1.1. KİŞİLİK

Kişilik, bireyin iç ve dış çevresiyle kurduğu, diğer bireylerden ayırt edici, tutarlı ve yapılaşmış bir ilişki biçimidir. Burada "diğerlerinden ayırt edici" kavramıyla bireyi başkalarından farklı kılan özellikleri vurgulanmaktadır. "Tutarlı" kavramıyla anlatılmak istenen, zaman içinde o bireyin benzer durumlarda davranışının pek değişmemesidir. "Yapılaşmış" kavramı ise kişiliğin çok sayıda birimlerden oluşan bir sistem olduğunu ve bu birimlerin birbiriyle bağlantılı olarak geliştiğini anlatmak isteriz. Örneğin; Bir insan iyi kalpli, yardımsever, sakin, uysal, ailesine bağlı, vazifesine düşkün olarak tanımlandığında bir çelişki görmeyiz ancak bir insanı "iyi kalpli, huysuz, uysal, geçimsiz, saygılı ve saldırgan olarak tanımlamak bir çelişkiye işaret eder ve bu durumda o bu bireyin kişilik yapısını anlamamız güçleşir. Kişilik, bireyin kim olduğunu açıklar; yani belirli durumlarda neyi, nasıl yapacağını, çevresinde olup bitenleri nasıl değerlendireceğini, hayatında karşılaşacağı değişik olaylara nasıl tepkiler vereceğini ve değişik insanlarla kuracağı ilişkilerin doğasını açıklayabilir. Başkalarınca tanımlanan bireye ait özelliklerin bir özetidir.[9] Nosyon sahibi olabilmek ve sorumluluk ya da riskleri üstlenebilmek için kişiliklerinin beslenmesi gerekir. İnsanın çalışmasındaki amaç sadece gelir elde etmek değil, saygınlık oluşturmak ya da kimlik kazanmaktır. Bu da ancak adil ve sağlıklı bir toplumda olgunlaşabilir. Bu nedenle gelişmiş toplumlarda kişiliği doğrultusunda çalışma ve örgütlenme olanağı bulan insanların aksi örneklere göre başarılarının daha yüksek olduğu ve sayıca daha çok girişimci olduğu söylenebilir.

Bireylerin kişilikleriyle uyumlu iş veya örgüt içinde olmaları onlara mutluluk ve başarı sağlayacaktır. Doğaldır ki bireyin kişisel gelişimi, gelecekte rol üstleneceği yönde desteklendiği ve beslendiği taktirde bu sonuç ortaya çıkabilir. Çünkü sosyalleşirken kazanılan yetenekler, bilgiler ve beceriler insanın hem iş hayatında hem de özel hayatında davranışlarını ve de kişiliğini şekillendirebilecek unsurlardır.

Kişiliğin insan ve insanın iş yaşamı üzerindeki etkisi düşünülürse, bu kavramın girişimcilik üzerinde de ne denli önemli etkilerinin olduğu anlaşılacaktır. Girişimci kişilik tutkularla dolu olan bir yaşam biçiminin göstergesidir. Bu tutkular, girişimciyi ayakta tutan güç odakları olarak kabul edilebilir. Girişimci kişilik özelliklerinin bir değer oluşturabilmesi ise, bu özellikleri kullanabilecek yeteneğin var olması ile mümkün olabilir. Başka bir ifade ile girişimcilik nosyonunda bulunan kişisel özelliklerin, yetenekle birleşmesi halinde başarılı girişimler meydana gelecektir. Girişimci kişilik özellikleri denilince çoğunlukla; yaratıcılık, yenilik, risk alma, karar verme, farklı düşünme, mevcut durumdan rahatsız olma, ileri görüşlülük, fırsatçılık, enerjiklik, bağımsızlık isteği, başarı isteği, esneklik, iç denetim odaklılık gibi özelliklerin çağrıştığı görülmektedir[10].

1.2. SOSYO-KÜLTÜREL ÖĞELER

Kişiliğin oluşması ve olgunlaşması mutlaka içinde yaşadığı sosyal ve kültürel çevre ile doğrudan bağlantılıdır. Kültür geleneksel olan ve nesilden nesile aktarılan değerlerdir. Toplumun değer yargıları ve güdüler girişimcilerin

[8] Demirel, E., ve M. Tikici, (2004), *Kültürün Girişimciliğe Etkileri*, Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları, s.49.
[9] Yıldız, Ş., *Çocuklarda Davranış Eğitimi*, "Çocuklarda girişimcilik", Aile Eğitimi Semineri, MEB, s.4
[10] Demirel, a.g.e., s.51.

ortaya çıkmasında olduğu kadar başarılarının da temel düzlemini oluşturur. Hofstede'ye göre[11] toplumlarda girişimciler ya da işletmeler üzerinde etkili olan ve yüksek ve düşük olarak derecelendirdiği beş kültür boyutu vardır. Bunlar: eşitliği ya da eşitsizliği tanımlayan "güç aralığı"; belirsizlik ve risklerden kaçınma; toplumsal cinsiyeti[12] vurgulayan "erillik"; bireycilik ve uzun dönemli plan, gelenek ve taahhütleri tanımlayan yönelimlerdir. Örneğin: Çin'de bugün "çocuğum astronot olacak" diye, Türkiye'de ise " yavrum uyusun da büyüsün" ninnisi söylenmektedir. Liberal toplumlarda bireyin amaçları önemli iken, feodal toplumlarda toplumsal / kamusal amaçların ön planda olduğu gözlenmektedir. Özetle, liberal, gelecek vizyonu olan içsel değerlerin güçlü olduğu, güç aralığının düşük olduğu, gelecek belirsizliğine toleransın yüksek olduğu, erillik değerlerinin dişilik değerlerinden baskın olduğu toplumlarda girişimcilik daha güçlüdür. Başka bir ifade ile, özgürlüğe önem veren ve saygı duyan, uzak görüşlü ve evrensel değerlere sahip, rekabetçi ve savaşçı, gelecek kaygısı taşımayan, gelir dağılımının âdil olduğu bir toplumda daha çok girişimci çıkar.

Bireyde girişimcilik potansiyelinin ortaya çıkması ve performansı için bireyde motivasyon ve yetenek bulunması gerektiği gibi, yaşamdan elde edilen deneyimlerde etkili olmaktadır. Çünkü deneyimler, girişimci fikrin oluşmasında rol oynayan değerler, ihtiyaçlar, özendiriciler ve dürtülere katkıda bulunmaktadır Örneğin; "Olumlu çekicilik" diye adlandırılan, bireyi girişimciliğe çeken faktörler söz konusudur. Örneğin: Bir iş teklifi, aileden veya bir büyükten alınan öğütler, yatırımcı veya müşteriden gelen bir teklif gibi. "*Olumlu iticilik*" şeklinde ifade edilen diğer faktörler: Kişinin girişimcilikle ilgili kariyer, eğitim ve deneyim fırsatlarıdır. Ailede bir girişimci deneyiminin olması gelecekte çocukların girişimci potansiyellerini belirleyici faktörlerden biridir. Sözkonusu bu faktörlerin bireyi iş kurmaya doğru şekilde yönlendirdiği görülmektedir. Weber, girişimcilerin geleneksel olarak aristokrat ailelerden değil, yukarı doğru hareket içinde olan düşük ve orta kesim mensubu ailelerden çıktığını söylemektedir. Bağımsız çalışma isteği bir diğer önemli faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal açıdan baktığımızda; *"olumsuz yer değiştirme"* kavramı altında bireyin toplumdan yabancılaşması üzerinde durulmakta göçmen, işten çıkartılmış, orta yaşlı, boşanmış/dul kadınlar gibi toplumsal dışlanma yaşayan bireyler konu edilmektedirler. *Bu durumda olan bireyler bağımlı çalışma açısından istihdam olanağını* engellemesi ve böylece de bireyin "marjinal" de olsa kendi işini kurmasından bahsedilebilir. [13]

1.3. *EKONOMİ ve HUKUK*

Daha önce de belirtildiği gibi, Girişimcilik ile ekonomik yapı arasındaki ilişkiler bu çalışmanın amacını ve kapsamını aşacak boyuttadır. Girişimler gerek üretim gerekse istihdam yaratarak ekonomiye katkı verirler. Verimlik ve etkinliğin arttırılması anlamında kaynakları yönetirler. Yeni teknolojiler kadar yeni düşüncelerin de yayılmasında etkili olurlar. Kısaca ekonomik büyüme ve kalkınmaya katkı verirler. Tüm bu yönleriyle gerek mikro gerekse makro pekçok ekonomik faktör girişimcileri etkilemektedir. Ülkenin GSMH, Yatırımlar, Maliye ve Dış Ticaret Politikaları, İstihdam yapısı ve politikaları, Fiyat istikrarı makro örneklerdir. Diğer yandan KOBİ'lere yönelik teşvikler, bankacılık faaliyetleri, tüketici alışkanlıkları mikro çaplı örneklerdir. Gerek kurumsal anlamdaki yapılarıyla gerekse politikalarla girişimciler doğrudan ilişki halindedirler. Girişimcilerin faaliyetlerinin güçlenmesi ekonomiyi geliştirirken, diğer yandan da ekonomik gelişme ve büyüme girişimciliği destekler. Schumpeter anlayışıyla ekonomik dalgalanmalar ve sıçramalar girişimciler ve yenilik sayesinde doğar, fırsata dönüşür.[14] Benzer şekilde yasalar gerek yol gösterici gerekse yaptırım özellikleri ile girişimcileri etkilemektedirler. Örneğin, gümrük rejimi yasası uluslararası ilişkiler açısından girişimcinin faaliyet alanını ve kârlılığını arttırıp ya da azaltabilerek, hem yasal hem de ekonomik olarak sınırlarını çizmektedir.

1.4. EĞİTİM

Eğitim ile girişimcilik arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların genel kanısı, alınan eğitimin bireyin girişimci olma olasılığını azalttığıdır. Makro düzeyde yapılan bir çalışmaya göre bir ülkenin yüksek düzeydeki eğitim durumu ile düşük düzeydeki bağımsız çalışma olgusu paralellik göstermektedir. Eğitim ile girişimcilik faaliyetleri

---

[11] Hofstede, G., *IBM Analysis*, " Bir psikolog olarak 1963-73 yılları aralığında 40 ülkede faaliyet gösteren çok uluslu bir işletme olan IBM'n 100 bin personel ve yöneticisi üzerinde yaptığı psikolojik bir çalışmanın sonucu" http://www.cyborlink.com/besite/hofstede.htm

[12] Bu konuda bkz. Dökmen, Z. (2010)Toplumsal Cinsiyet, Remzi Kitapevi, İstanbul.

[13] Uyanık, C., (?), *Girişimcilik*, celalettinuyanik.com/wp-content/uploads/2012/06/GİRİŞİMCİLİK.

[14] Ayrıntı için bkz. Adaçay, F.R., (2012), Girişimcilik Türleri ve Dış ticarette Girişimcilik, *Dış ticarette Girişimcilik*, Ed. F.Temizel, AÖF yayın No:1451, s. 50-51.

arasında çok net bir ilişkinin görünmediği DGP araştırmasına göre, eğitim milli gelir ile bağlantılı olarak girişimciye şu şekilde etkide bulunmaktadır[15]:

- Yüksek milli gelire sahip olan ülkelerde en çok yüksek eğitime sahip olanlar,
- Orta gelirli ülkelerde (ilköğretim bir hayli artmakla birlikte) yine yüksek eğitimli olanlar ve
- Düşük gelirli olanlarda ise çoğunlukla ilköğretim mezunu olanlar girişimci faaliyet içine girmektedirler.

1.5. DEMOGRAFİK YAPI:

1.5.1. *Nüfus:* Nüfus sayısının çokluğu ekonomik gelişme açısından statik etkileriyle olumsuz dinamik etkileriyle olumlu karşılanmaktadır. Bu çerçevede yapılmış çalışmalar yok denecek kadar az olsa da nüfusun çokluğunun olası girişimci sayısını arttırdığı söylenebilir.

1.5.2. *Bağımlılık Oranı:* Bir toplumdaki çocuk, çalışma özelliğinden yoksun hasta ve özürlüler ile emeklilerin toplamını oluşturan bağımlı nüfusun, çalışan nüfusa oranıdır. Bu oran, çalışan bir kişinin ürettiğinin ortalama olarak kaç kişi tarafından tüketildiğini gösterir. Bağımlılık oranının artması, çalışanların yükünün arttığı anlamına gelir. Bağımlılık oranı sadece kayıtlı ekonomideki aktif çalışanların hesabıyla dikkate alınmaktadır. Oysa, evde yapılan ancak piyasa değeri sayılmayan ev işleri (yemek yapmak, bulaşık yıkamak, ütü vs.), gelir getiren işlerle, ya da kayıtdışı, atipik[16] sayılan (Kısmi süreli çalışma, geçici, yevmiyeli, kendi hesabına çalışma, evde çalışma ya da ücretsiz aile çalışması gibi tam süreli, güvenceli ve ücretli çalışma dışındaki çalışma şekilleri) çalışmaların, çoklukları dikkate alındığında kadınların yarattığı ekonomik katma değer oldukça yüksektir. Ne yazık ki kadınların bu anlamda çalışmıyor gözükmeleri ve ekonomik büyümeye olan katkılarının bir ekonomik değer sayılmaması sonucu bağımlılık oranı açısından değerler bu tip kadınlar için hesaplanmamaktadır. Oysa hem niteliksel anlamda hem de niceliksel anlamda kadınların bağımlılık oranı daha fazladır ve bunun için bir temel gösterge kabul edilen bağımlılık oranının ayrıştırılması gerekmektedir. Bu konuda yapılmış hiçbir çalışma yoktur. Benzer şekilde bağımlık oranının yüksek olmasının gelişmeye engel olduğu bilinmektedir. Bu durum doğaldır ki, ekonomik anlamda bağımlılık arttıkça gerek bağımlılığı taşıyan açısından güç aralığının artması, belirsizliğe yönelik toleranstaki azalış veya risk alma gücü açısından negatif etkiler doğacaktır. Ayrıca bireycilik değerlerindeki yıpranma benzer sonuç yaratacaktır. Bu konu bir ilk olması nedeniyle aşağıda ayrı bir başlık altında kısaca irdelenmiştir.

Hofstede Kültür Değerlerine Göre Nüfus, Bağımlılık oranı ve Girişimci İlişkisinin Değerlendirilmesi:

Nüfus sayısının çokluğu, ekonomik gelişme açısından statik etkileriyle olumsuz dinamik etkileriyle olumlu karşılanmaktadır. Bu çerçevede yapılmış çalışmalar kısıtlı sayıda olsa da nüfusun çokluğunun, olası girişimci sayısını arttırdığı söylenebilir. Benzer şekilde bağımlık oranının yüksek olmasının gelişmeye engel olduğu bilinmektedir. Bu durum doğaldır ki, ekonomik anlamda bağımlılık arttıkça gerek bağımlılığı taşıyan açısından güç aralığının artması, belirsizliğe yönelik toleranstaki azalış veya risk alma gücü açısından negatif etkiler doğacaktır. Ayrıca bireycilik değerlerindeki yıpranma benzer sonuç yaratacaktır. Son olarak bağımlığı olunanın erkek olduğu varsayıldığında- ki genel kanaat ve durum bu yöndedir- erillik değerlerinin güçlenmesi girişimciliği motive ederken; kadın olduğu varsayıldığında da kadın girişimciliği teşvik edici olabileceği gibi kadının diğer rolleri açısından getirdiği ek yükle birleştiğinde negatif bir etki de doğurabilir. Örneğin; halihazırda çocuk ya da yaşlı bakımından sorumlu rolü olan bir kadın - ki genel kanaat ve durum böyledir-[17], bu kişilerin ekonomik yükünü de üstlendiğinde daha azına razı olmak, risk almamak, motivasyon kaybı, kişilikten ödün, yenilikten korkmak, toleransının düşmesi ve daha eşitsiz hissedebilecektir.

1.5.3. Yaş: Dünyadaki genel girişimcilik eğilimi özellikle 25-34 yaş aralığında kendini göstermektedir. 34 yaştan itibaren önemli bir düşüş eğilimi görülmektedir. DGP demografik özelliklerin en önemlilerinden biri olarak yaş'ı belirlemesine rağmen akademik çalışmalarda eğitim ve iş deneyimi daha ağırlıklı olarak incelenmektedir.

---

[15] Uyanık, a.g.e., s.13.

[16] Karadeniz, O., (2011), *Türkiye'de Atipik Çalışan Kadınlar ve Yaygın Sosyal Güvencesizlik,* Çalışma ve Toplum, S.29, 2011/2, s. 84.

[17] TÜİK, (2012) *İstatistiklerle Kadın, 2012,* Sayı: 13458, (8 Mart 2013), "5 yaş grubunda çocukların yaşadığı hanelerde çocuk bakımını %89,6 oranında anneler üstlenirken %1,5'ini babalar üstlenmektedir. Çocukların %2,4'ünün bakımı kreşler tarafından sağlanmaktadır. Çalışan kadınların yaklaşık üçte biri ücretsiz aile işçisidir. 2012 yılında işgücüne katılım oranı kadınlarda %29,5 iken erkeklerde %71'dir." http://www.tuik.gov.tr/

1.5.4. Cinsiyet: Erillik, bir toplumu oluşturan bireylerin kadınlardan çok erkeklerde daha fazla görülen faaliyetlere eğilimli olmaları durumu şeklinde açıklanabilir. Erkek ya da dişi egemenliğini içeren bu kültürel eğilim, bir toplumda geçerli ve baskın olan değerlerin ne ölçüde erkeğe veya kadına özgü olduğunu ifade etmektedir. Çoğu toplumların kültürlerinde var olan eğilim, genellikle erkeklerin ev dışı ekonomik alan ile ilgilenmesi iken kadınların ev içi işler ve diğer fertlerin bakımı sorumluluğu taşımasıdır. Dolayısıyla erillik boyutu, hırs kazanç, tanınma, para kazanmaya önem verme, başarı motivasyonuna sahip olma ve materyalist olma eğilimlerin egemen olması gibi özellikler sergilerken, dişil kültürlerde insana ve insanlar arası ilişkilere yüksek önem verme, dostça ve güvenli bir ortamdan memnuniyet, daha düşük başarı motivasyonu, alçakgönüllülük ve yaşamın genel niteliğini, yani yaşam kalitesini önde tutma değerleri hakimdir.[18] Hofstede'e göre, bir toplumda atılganlık ve materyalist değerler öne çıkıyorlarsa, insana verilen önem arka planda ise bu topluma erkek kültür hakimdir. Erkeksi duygular olarak değerlendirilen; saldırganlık, ataklık, kabalık, acımasızlık gibi duyguların bütünleştiği toplumlarda girişimciliğin hayat bulacağına inanılmaktadır. Bunun aksine, dişi değerlerin baskın olması, girişimcilik için fazla arzu edilmeyen bir durumdur[19].Oysa benzeri kriterler açısından yapılan değerlendirmelerde farklı nedenlere bağlı farklı sonuçlar çıkabilmektedir. Örneğin girişimcilik açısından konu değerlendirildiğinde "liderlik" özelliği, erkeklerin iş yönelimli liderlik, kadınların da duygusal- sosyal yönelimli liderlik stillerini benimsedikleri görülmektedir. Bu başarı açısından farklılık yaratmasa da, erkeklere göre kadınların daha demokratik ya da paylaşımcı bir liderlik yaptıklarını ortaya koymaktadır.[20]

Tablo 1: Cinsiyetler Açısından Girişimcilik

ÖZELLİKLER	*ERKEK GİRİŞİMCİLER*	*KADIN GİRİŞİMCİLER*
Motivasyon	Başarı- İşlerin yürümesi Kişisel bağımsızlık-Statüye bağlı Kontrol isteğinden kaynaklanan iş doyumu	Başarı- Hedefi başarma arzusu Bağımsızlık- Yalnız Yapma isteği Önceki işten engellenmişlikten duyulan iş doyumu
Kişisel Özellikler	İnatçı ve ısrarcı Hedef yönelimli Yenilikçi ve idealist Yüksek düzeyde özgüven Coşkulu ve enerjik Kendi işinin patronu olma isteği	Esnek ve toleranslı Hedef yönelimli Yaratıcı ve gerçekçi Orta düzeyde özgüven Coşkulu ve enerjik Sosyal ve ekonomik çevre ile ilgilenme becerisi
Alt yapı	25-35 yaş Babaları da bağımsız çalışan Ön lisans veya lisans mezunu(İşletme-mühendislik) İlk Çocuk	35-45 yaş Babaları da bağımsız çalışan Ön lisans veya lisans mezunu(Edebiyat-sanat) İlk Çocuk
Başlanılan işin tipi	İmalat yada yapı sektörü	Hizmet sektörü- Eğitim, danışmanlık veya PR

Kaynak: Uyanık, a.g.e., s.11

Yukarıdaki açıklamaları destekler nitelikte Tablo 1'de de görülebileceği gibi girişimci olanlar arasında gerek motivasyon, gerek kişisel özellikler, gerek başlangıç yaş aralığı ve gerekse başlanılan işin tipi açısından cinsler açısından farklılıklar görülmekle birlikte; aile yapısı ve eğitim açısından bir farklılık yoktur.

Örnekleme yöntemiyle 2011-2012 öğretim yılı için yapılan bir ekonometrik bir çalışmada[21], üniversitede okuyan gençler, geleceğin girişimci adayları olarak girişimcilik konusunda anahtar bireyler olmaları yönüyle seçilmişlerdir. Araştırmanın amacı dikkate alınarak, üniversitenin tüm fakülte, yüksekokul ve meslek yüksekokullarındaki 1080 katılımcıdan birebir erişilerek anket yoluyla veri toplanmış olup, bunlardan kullanılabilir 1042 anket analizlere temel oluşturmuştur. *"Genç girişimci adayların girişimcilik eğilimi ile kişisel özellikleri; kişisel özgeçmiş özellikleri ve girişimci kişilik özellikleri arasında bir ilişki var mıdır?"* sorusuna cevap aranmıştır. Her bir değişkenin beklenen ve gözlemlenen hücre değerleri dikkate alındığında; Sonuçlar, genç

[18]Hofstede G., (1980), *Motivation, Leadership and Organizatons: Do American Theories Apply Abroad?,* Organizational Dynamics, USA.
[19] Demirel, **a.g.e**., s.56.
[20] Dökmen, a.g.e., s. 166-167.
[21]Uygun, M. ve diğerleri, **a.g.e.,** s. 145-156.

girişimci adayların girişimcilik eğilimi ile girişimci kişilik özellikleri, kişisel ve özgeçmiş özellikleri arasında belli düzeyde ilişkiler olduğunu ortaya koymaktadır. Buna göre;

- *Erkeklerin kadınlara,*
- *mühendislik fakültesinde okuyanların diğerlerine (Fen-Edebiyat, eğitim, İİBF, Yüksekokul yada MYO) ve*
- *aile geliri yüksek olanların görece düşük olanlara göre*
- *Batı bölgelerinde büyüyenlerin diğer bölgelerde büyüyenlere,*
- *büyük yerlerde büyüyenlerin görece küçük yerlerde büyüyenlere,*
- *daha önce bir işte çalışmış olanların çalışmamış olanlara,*
- *herhangi bir sosyal kuruma üye olanların olmayanlara göre kendi işini kurma eğilimlerinin daha yüksek olduğu,*
- *Girişimcilik eğilimi ile kişilik özelliklerinden sadece "risk alma ve özgüven "özelliği arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve buna göre bu kişilik özellikleri arttıkça, genç girişimci adayların gelecekte bir girişimci olma eğiliminin de artmakta olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.*

Sonuç olarak, girişimci olma ve kendi işini kurma eğilimi; cinsiyet, okul, aile geliri değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Sonuçlar, girişimcilik olgusuna yönelik konusu geçen tüm faktörleri dikkate alarak, bütüncül bir yaklaşım sergilenmesi gerçeğine işaret etmesi yönüyle önemlidir. İlgili tüm karar alıcıların ve planlamacıların konuyu bu değişkenler çerçevesinde değerlendirerek ele almaları, girişimciliğin teşviki ve geleceği açısından daha etkili ve arzu edilen sonuçlar elde etme olasılığını artırabilecektir.

Kendi toplumlarındaki ekonomik yapılar üzerinde etkin olmaya yönelik fırsatlar ve bu fırsatlara ulaşma açısından kadınlarla erkekler arasında büyük farklılıklar vardır. Dünyanın pek çok bölgesinde kadınlar, mali, ticari ve diğer ekonomik politikaların düzenlenmesi dahil ekonomik karar alma mekanizmalarında, vergi sistemlerinde ve ödemelere ilişkin süreçlerde hemen hemen hiç yer almamakta ya da yeterince temsil edilmemektedirler[22]. Teknolojik gelişmeler ve ekonomik beklentiler sayesinde girişimciliğin daha da güç kazandığı ve özellikle 1980'lerden itibaren hızlı bir gelişme gösteren girişimcilik anlayışının, erkekler kadar kadınların da ilgi alanı içerisine girdiğine dikkat çekilmektedir. Dünyada çalışanların demografik yapısında görülen birçok değişiklik kadınları da etkileyerek onları iş yaşamının vazgeçilmez aktörleri haline getirmiştir. Sanayi Devrimi'ne kadar kadınların görevleri çok belirgin bir şekilde ev veya el işi olarak belirlenmişken, sonraki dönemlerde kadınların toplumdaki yerinde anlamlı değişimler olmuştur. İşgücüne katılan kadınlar çoğalmış, çalışan karı-koca sayısında yükselme meydana gelmiş ve ailenin geçimini tek başına sağlayan anneler daha sık görülmeye başlanmıştır[23].

2. SON VERİLERLE TÜRKİYE'DE GİRİŞİMCİLİĞİN DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. Genel Değerlendirme

Genel anlamda bakıldığında Türkiye *uluslararası girişimcilik endeksinde* kullanılan 100 yetişkin içinde şirket kuran insanların sayısına açısından 29 ülkeden daha az sayıda girişimciye sahiptir. Türkiye'de her 100 yetişkin içinde şirket kuran sayısı 4,6 iken bu sayı Meksika'da 18,7, İrlanda'da 12 ve ABD'nde 11, 7′dir. Yeni kurulan şirket sayıları açısından da Türkiye kötü bir performans göstermektedir. OECD üye ülkelerinde yeni kurulan işyerlerinin tüm işletmeler içinde oranı % 11-17, kapanan işyerlerinin oranı da % 9-14 arasında değişmekteyken, Türkiye'de bu oranlar sırasıyla % 3, 5 ve % 0, 9′dur.[24]

2012'de 69 ülkeden 198 bin kişi ile yapılan anket sonucu oluşturulan *Küresel Girişimcilik Raporu'na Küresel Girişim ve Kalkınma Endeksi (GEM)'ne göre*: [25] Avrupa'da krizin etkisinin en fazla hissedildiği 2012 yılında Türkiye'de girişimci sayısı hızla artarken, Türkiye'nin girişimcilik notu %12,22'ye yükseldiği gözükmektedir. Türkiye, erken girişimcilik indeksi açısından araştırmaya katılan 30 etkinlik güdümlü ekonomi arasında sayıyla 17. sırada yer almıştır. Bu oran, son 12 aydır girişimcilik faaliyeti yapmayı planlıyor ya da yeni bir girişimcilik faaliyetine başlamış kişilerin 18-64 yaş arası yetişkin nüfusa oranı, 2006 yılında yüzde 6,11 iken, bu oran 2012

[22] Özbey (Adaçay), a.g.e., s.397.
[23] Soysal, A., *Türkiye'de Kadın Girişimciler: Engeller ve Fırsatlar Bağlamında Bir Değerlendirme*, Ankara Ünv. Dergiler, http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/1346/15596.pdf
[24] Son Devir Gazetesi, (17 Mayıs 2013). http://www.sondevir.com/?aType=haber&ArticleID=37670
[25] George Mason University,(2012) *GEDI 2012 Country Rankings Excerpt- Turkey*, http://cepp.gmu.edu/...

yılında yüzde 12,22'lere çıkmıştır. Bu artışla Türkiye, etkinlik güdümlü ekonomilerin ortalamasına olan yüzde 7,82'ye yaklaşmıştır.

Tablo 2: Küresel Girişim ve Kalkınma Endeksi (GEM) 2011-2012

Gösterge	Sıralamadaki yeri	Puan
Toplam GEDI Endeksi	45./	0,32
Ekonomik Özgürlük Endeksi	87./179	0,56
Girişimcilik Faaliyetleri Endeksi	123. / 183	
Küresel Rekabetçilik Endeksi	59. / 142	
En zayıf gösterge: İnovasyon sürecindeki artış	0,10	
En zayıf değişken: Teknoloji seviyesi	0.18	

Kaynak: George Mason University, GEDI 2012 Country Rankings Excerpt- Turkey

Girişimcilik faaliyetinin: "yeni ürünler, süreçler, pazarların tespit edilmesi ve kullanılması sonucunda ekonomik faaliyetlerin büyümesi veya yaratılması vasıtası ile yeni değerlerin oluşturulması"; Girişimcinin, "işveren, en az bir çalışanı olan" şeklinde tanımlandığı, *TÜİK Hanehalkı İşgücü Anketi (HİA),* 2007-2010 değerleri şöyledir:[26] 2010 yılında işveren olarak çalışanların payı %5,3 olmuştur. Toplam işveren olarak çalışanlar içinde kadının payı %6,9, erkeğin payı ise %93,12dir. Kendi işinde çalışan ve yanında en az 1 kişi çalıştıran girişimcilerin oranının %5,3'dir. Sanayi ülkesi olmayı, katma değeri yüksek imalat sanayi ürünleri üreterek küresel rekabete açılmayı hedefleyen Türkiye'de sanayide faaliyet gösterenlerin girişimcilerin oranı ne yazık ki sadece % 12,9'dur. Yeni işveren, girişimlerinin, girişimciliği seçenlerin oranı kriz yılı 2008'de % 18,7 iken, bu oran 2010'da %15,9'a, 2011'de ise %12,2'ye gerilemiştir. 2008 yılında yeni doğan işveren girişimlerin %32,8'i 2011 yılında hayatta kalabilmiştir. Yeni doğan girişimlerin ekonomik hayatta kalma oranları 2008'de yüzde 32,8 iken, 2009'da krize rağmen, krizler fırsattır anlayışıyla %39,3'e yükselmiş. Ama krizin atlatıldığı, Türkiye'yi etkilemediği söylenen dönemde ise 2010 yılında keskin bir düşüşle % 26,9'a inmiştir. Yeni girişimlerin istihdam yaratma oranı ise istatistiklere göre sürekli gerileme içindedir: 2008'de % 10,7 olan işçi çalıştırma oranı 2009'da %6,7'ye düşmüş. 2010'da ise % 2,5'e inmiştir.

Yaş gruplarına göre işveren olarak çalışanlara bakıldığında, tarım sektöründe 40-44 yaş grubundaki istihdam %13,7, tarım dışında da %17,5 olduğu görülmektedir. Eğitim durumuna göre değerlendirildiğinde tarım sektöründe işveren olarak çalışanların %60'nın ilkokul, %10,5' nin ilköğretim, ortaokul ve dengi meslek okul mezunu olduğu, tarım dışı sektörde ise ilkokul mezunu oranının %36,5, ilköğretim, ortaokul ve dengi meslek okul mezunlarının oranın da %16 olduğu görüldü. Ayrıca tarım dışı sektörde çalışanların %14,7' sinin genel lise, %21'nin yüksek okul mezunu olduğu belirlenmiştir.

Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi düzenli olarak yayınladığı verileri [27] 2002-2012 dönemi için incelendiğinde girişimcilik açısından çarpıcı sonuçlar göstermektedir. Haziran 2002'de 1 milyon 751 bin 233 olan gelir vergisi mükellefi işletme sayısı Haziran 2012'de 1 milyon 748 bin 029'a inmiş. Hâlbuki 2002 yılında 68 milyon 875 bin olan nüfusumuz on yılda toplam %7 artışla 74 milyon 724 bin 269 olmuş. Nüfusun artmasına karşılık TOBB veya TESK üyesi olan gelir vergisi mükellefi sayımız azalmıştır. Gelir vergisi mükelleflerinin %40,6'sı Ankara, İstanbul ve İzmir olmak üzere 3 büyük ilde yer almaktadır. Ülke toplamında azalma olmasına karşılık 3 büyük ilde ihmal edilebilir düzeyde bir artış gözleniyor.

Girişimlerin Ekonomik Faaliyetlerin İstatistikî Sınıflaması (NACE Rev.2)'na göre; girişimlerin en fazla faaliyet gösterdiği ilk üç sırada %40,5 ile toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı, %17,7 ile ulaştırma ve depolama, %12,9 ile imalat sanayi yer aldı. Toptan ve perakende ticaret sektöründe faaliyet gösteren girişimlerin %98,7 'si, ulaştırma ve depolama sektöründeki girişimlerin %99,2'si, imalat sektöründeki girişimlerin %92,7'si 1-19 kişi çalışan girişimlerdir. Toptan ve perakende ticaret sektöründe faaliyet gösteren 1-19 kişi çalışan girişimlerde; istihdam payı %70,5, faktör maliyetiyle katma değer payı %42,3 olarak gerçekleşti.

Girişimcilerin sayısal olarak azalmasında ithalatın da etkisi de mevcuttur. Temmuz 2004'de Çin'den 378 bin ABD doları olan aylık ithalat, Nisan 2012'de 1 milyon 583 bin dolara, Mayıs 2012'de ise aylık %27 gibi önemli bir artışla 2 milyon ABD dolarını aşmıştır. Çin'den yapılan ithalatın büyük ölçüde tüketim malı olduğuna bakıldığında ithalatın artmasıyla fiyat rekabetine dayanamayan binlerce ayakkabı, çanta, zücaciye ve elektronik

[26] TÜİK, *Girişimcilik 2010*, Haber Bülteni, (1 Mart 2013), Sayı: 13664, http://www.tuik.gov.tr/
[27] Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi , (2012), İstatistikler, http://www.gib.gov.tr/

eşya imalatçısı işletmemiz kapanmaktadır Salt vergi mükellefi sayısına bakarak ciddi teşhisler konulması söz konusu değildir ancak, yukarıda incelediğimiz sayılar, girişimciliği geliştirme politikalarından beklenen başarının elde edilemediğini, OECD'nin çok önem verdiği eşik değerin maalesef aşılamadığını, girişimci sayımızın nüfus artışına paralel olarak artması gerekirken yerinde saydığı ve azaldığını ortaya koymaktadır. Bu veriler üzerine Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, KOSGEB ve İŞKUR olmak üzere destekleyici kuruluşların politikalarını gözden geçirmeleri ve yeni tedbirler almaları yararlı olacaktır[28].

Türkiye'nin ekonomik yapısının gelişme düzeyi, girişimcilik açısından bireysel, yatırımcı ve yönetici tipi girişimciliğin yan yana ve bazen de iç içe birlikte var olduğunu gösterir. Türk girişimciliği bugün, ağırlıklı biçimde kişisel girişimcilik ile yatırımcı girişimciliğin özelliklerini taşımaktadır. Türkiye'de aksi yönde çabalar olmasına karşın sık sık değişen ve sınav merkezli, ezberci, insanın yeteneklerini ve yaratıcılığını geliştirici olmaktan çok, frenleyici ve köreltici bir eğitim sistemi egemendir. Çünkü ülkemizde var olan "kişiye bağımlılık" bireyin yeteneğini açığa çıkarma ve geliştirme şansını azaltmaktadır. Aynı neden toplumda bireyi, yeniliğe, başarıya, yaratıcılığa güdülemek yerine; sosyal ilişki geliştirmeye ve bağımlılığa güdülemektir. Böylece toplum, başarıya dayalı rekabet toplumu olmaktan çok, "ilişkiye dayalı", halk deyimi ile "torpil" ve çıkar ilişkisine dayalı bir yapı sergilemektedir… Bu nedenle, Türkiye'de bilişimci girişimciliği geliştirmek amacıyla Bilişim teknolojisinin olanaklarından yararlanarak, yeni bir girişimci tipi yetiştirme yönündeki eğitim öğretim kadar, bilgi toplumunun ön koşullarını hazırlayıcı diğer sosyo-kültürel politikalara da önem verilmesi kaçınılmazdır. Başarı, rekabete, yeniliğe ve yaratıcılığa dayalı, toplumun temel değer ve motiflerini topluma kazandırıcı bir eğitim ve kültür politikası ile topluma başarı yeteneğini teşvik edici kurumsal politikalar gereklidir. Türkiye teknoloji açığını kapatabilmek için kültürel gecikme ile birlikte bilişimci girişimcilikteki gecikmeyi de birlikte aşmak zorundadır. Ülkeyi, bilgi toplumuna taşımakta, bilişimci girişimcilerin özel bir yeri olacağı unutulmamalıdır. Girişimcilik ile ilgili verilere bakıldığında, Türkiye'de girişimciliğin yeterli gelişimi sağlayamadığı görülmektedir[29]. Türkiye'de girişimciliğin diğer başlıca sorunları arasında, girişim sahiplerinin teknik kökenli olması, fizibilite çalışmalarının yetersizliği, piyasa araştırmalarına bakılmaksızın işletme kurulması, yenilik ve teknoloji yaratılamaması, finansman desteğinin sağlanamaması, teminat sorununun çözümlenememesi, bilgi eksikliği ve örgütlenme gibi konular sayılmaktadır.

2.2. Cinsiyetler Açısından Değerlendirme: Kadın Girişimciler

Türkiye kadın girişimci; "tek başına veya en az %30 payla bir işletmenin sahibi olan kadınlar ve potansiyel kadın girişimciler"olarak tanımlanmaktadır.[30] Türkiye'de nüfusun yarısını[31] oluşturan ve önemli bir girişimci potansiyeli olmasına rağmen kadınlar ve ayrıca gençler girişimci olarak değerlendirilememektedir.Kadınlara karşı önyargılar yaygındır ve ne yazık ki kadınlar da kadınlara karşı önyargılıdır[32]. Türkiye'de, son yıllarda kadın girişimcileri destekleyecek birçok çalışma gerçekleştirilmiştir. Ayrıca bu alandaki politika, program ve etkinlikler hızla yaygınlaşmaktadır ve sonuç olarak görece kadın girişimcilerin sayısı artmaktadır. Ancak gelişmeler ve yapılanlar; benzeri erkek değerlerine ya da dünya gelişmiş ülke ortalamalarına göre, yeterli ve istenilen değerde değildir.

Daha önce kısmen değinildiği gibi, Türkiye'de kadınların çalışma hayatı genel olarak değerlendirildiğinde, çalışan kadınların yaklaşık üçte biri ücretsiz aile işçisidir. Tablo 3'de verildiği gibi, 2012 yılında işgücüne katılım oranı kadınlarda %29,5 iken erkeklerde %71'dir. İstihdam edilen kadın nüfus oranı %26,3, erkek nüfus oranı ise %65'tir. Ücretli veya yevmiyeli olarak çalışan kadınların oranı %54,3 iken kendi hesabına çalışan kadınların oranı %10,8'dir. Ücretli veya yevmiyeli olarak çalışan erkeklerin oranı %66,5, kendi hesabına çalışan erkeklerin oranı ise %22,3'tür. İşsizlik oranı, kadınlarda %10,8, erkeklerde ise %8,5'tir. 15-24 yaş grubundaki genç nüfusta işsizlik oranına bakıldığında, oran kadınlarda %19,9, erkeklerde ise %16,3'tür.[33]

Yine TÜİK'e göre Türkiye'de, daha öncede belirtildiği gibi, *2010 yılı itibariyle toplam işveren olarak çalışanlar içinde kadının payı sadece %6,9, erkeğin payı ise %93,12dir.* Mevcut kadın girişimcilerin % 40,5'i ticaret,%17,7'si ulaştırma sektöründe faaliyet göstermektedir. [34]

---

[28]Çolakoğlu, M.h., (2013), "Girişimcilerin sayısı azalıyor mu?", *Dünya gazetesi* 19.05.2013 http://www.dunya.com/girisimci-sayisi-azaliyor-mu-160219h.htm

[29] Karahan, M., (2001), *Eğitimde Bilgi Teknolojileri*, İnönü Üniversitesi, BÖTE, s.82

[30] KOSGEB, (2013),a.g.e., s.142.

[31] TÜİK, (2012), a.g.e., "Türkiye nüfusunun (75 627 384) %49,8'ini kadın nüfus (37 671 216) ve %50,2'sini erkek nüfus oluşturmaktadır. Kadın nüfusun %24,4'ünü 0-14 yaş grubu; %16,3'ünü 15-24 yaş grubu; %31'ini 25-44 yaş grubu; %19,8'i 45-64 yaş grubu ve %8,5'ini 65 ve daha üstü yaş grubundaki nüfus oluşturmaktadır".

[32] Dökmen, a.g.e., s.119.

[33] Aynı.

[34] TÜİK, (2010), **a.g.e.**, s.1

Çıkış ve inişlere rağmen, kendi hesabına çalışan kadınlar toplam kendi hesabına çalışanların % 10′u civarındadır. Hem işverenleri, hem de kendi hesabına çalışanları girişimci diye düşünürsek Türkiye'de erkek girişimciler, kadın girişimcilerin 7 katıdır. Girişimciyi sadece işveren olarak tanımlayan uluslararası bir çalışmada bulunan 29 ülke sonuçlarına göre ise erkek girişimcilerin kadın girişimcilerin iki misli olduğu saptanmıştır. Bu tanıma göre Türkiye'de erkek girişimciler kadın girişimcilerin 29 katıdır.[35] Uluslararası rakamlara bakıldığında, kayıtlı ekonomi içindeki şirketlerin % 25-33'ünün sahiplerinin kadın olduğu görülmektedir. Bu durum Türkiye açısından değerlendirildiğinde, 1995-2009 arasındaki dönemde kadınların kırsal alanda işgücüne katılım oranı, %49.3'ten %35.7'ye düşerken, kentlerde %17.1'den %21.3'e çıkmıştır. Yani çalışmak isteyen kadın sayısının özellikle kentlerde göreli olarak hızla arttığı söylenebilir. Bu durum, kadınların tarımsal faaliyetlerden çok ticari ve ekonomik alanda daha bilinçli girişimcilik faaliyetlerine yöneldiğini göstermesi açısından önemli olarak değerlendirilmektedir[36].

Tablo 3: Temel İşgücü İstatistikleri (2007-2012)

Yıl- Year	**İşgücüne katılım oranı (%)** Labour force participation rate			**İstihdam oranı (%)** Employment rate			**İşsizlik oranı (%)** Unemployment rate		
	Toplam Total	**Erkek** Male	**Kadın** Female	**Toplam** Total	**Erkek** Male	**Kadın** Female	**Toplam** Total	**Erkek** Male	**Kadın** Female
2007	46,2	69,8	23,6	41,5	62,7	21,0	10,3	10,0	11,0
2008	46,9	70,1	24,5	41,7	62,6	21,6	11,0	10,7	11,6
2009	47,9	70,5	26,0	41,2	60,7	22,3	14,0	13,9	14,3
2010	48,8	70,8	27,6	43,0	62,7	24,0	11,9	11,4	13,0
2011	49,9	71,7	28,8	45,0	65,1	25,6	9,8	9,2	11,3
2012	50,0	71,0	29,5	45,4	65,0	26,3	9,2	8,5	10,8

Kaynak:TÜİK,Hanehalkı İşgücü İstatistikleri

Batı Balkan Ülkeleri ve Türkiye'de Küçük İşletmeler Yasası İlerleme Raporu 2012 değerlendirmesi sonucu [37]: Tablo 4'de de görülebileceği gibi, 31 Mart 2012 tarihi itibariyle Küçük İşletmeler Yasası Türkiye değerlendirme puanları verilmektedir. Değerlendirme çerçevesi, Yasanın 10 prensibini kapsayan 12 politika alanı, 21 alt alan ve 108 göstergeden oluşmaktadır. Her gösterge, 5 seviyelik politika reform düzeyine göre değerlendirilmiştir. (1 en zayıf, 5 ise en kuvvetli düzey) katılım öncesi 8 ülkede (Arnavutluk, Bosna-Hersek, Hırvatistan, Kosova, Makedonya, Karadağ, Sırbistan ve Türkiye) Küçük İşletmeler Yasası Avrupa Birliği iyi uygulamalarına yaklaşım düzeyinin belirlenmesi amacıyla Avrupa Komisyonu, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD), Avrupa Eğitim Vakfı (ETF) ve OECD tarafından hazırlanmıştır.

Türkiye'nin SBA değerlendirmesine ilk kez katılmış olması nedeniyle bir önceki yıla göre bir karşılaştırma yapmak mümkün değildir. 2012 değerlendirmesinde genel olarak değerlendirmeye katılan 8 ülkenin üzerinde olmakla birlikte ilkelere göre farklılık gösteren bir performans dağılımına sahiptir. KOBİ hizmetleri ve kurumsal çerçeve, teknik standartlar, ihracatın teşviki ve uluslararasılaştırma alanlarında güçlü, olduğu söylenebilir. Finansmana erişim, inovasyon ve yeşil ekonominin teşviki alanlarında, ortalamanın biraz üzerindedir. Girişimcilik eğitimi ve kadın girişimciliği alanları ise en düşük değerlendirme puanının olduğu alandır. Düzenleyici reformların uygulanması, düzenleyici etki analizi, şirket kuruluşu ve e-devlet hizmetlerinde zayıf olduğu göze çarpmaktadır.

Tablo 4: Balkan Ülkeleri Küçük İşletmeler Yasası İlerleme Değerlendirme Tablosu

SBA ilkeleri ve göstergeler	**Ağırlık puanı**	**Türkiye puanı**	**8 ülke ortalaması**

[35] Aktoprak,D. (2012), *Girişimcilik*, Alıntı, http://www.noktavirgul.com/ekonomi/girisimcilik-nedir.html
[36] EurActiv, AB Haber ve Politika Portalı, *Kadın Girişimciler ve Türkiye'de Kadın Girişimciliğini Destekleme Çalışmalarına Bir Bakış*, http://www.euractiv.com.tr/...;
[37] OECD, (2012), et al. *SME Policy Index: Western Balkans and Turkey 2012*, www.etf.europa.eu/...

I. Girişimcilerin ve aile işletmelerinin zenginleşeceği ve ödüllendirileceği bir iş ortamı yaratmak,			
1.Girişimcilik eğitimi ve kadın girişimciliği		**2,58**	**2,42**
1.1.Girişimcilik eğitimi politika çerçevesi	**3**		
İşbirliği ve ortaklıklar	1	4,00	
Politika oluşturma süreci	1	3,00	
Destek kaynakları	1	5,00	
İzleme ve değerlendirme	1	2,00	
İyi uygulama örneklerinin paylaşımı	1	2,00	
Yaygın girişimcilik eğitimi	1	4,00	
Yükseköğrenimde ulusal girişimcilik politikası	3	2,50	
Yükseköğrenimde iyi uygulama örnekleri	1	2,50	
Üniversite-işletme işbirliği	2	2,50	
1.2.Kadın girişimciliği	**3**		
Kadın girişimciliğin teşvikine yönelik politika çerçevesi	1	2,50	
Kadın girişimcilerin eğitimi	1	1,50	
Kadın girişimcilerin finansmanı	1	2,50	
Kadın girişimci ağları	1	2,50	

Kaynak: KOSGEB, a.g.e.,, s. 53.

Tablo 5: 2006-2012 GEM Araştırması Kadın Girişimcilere Yönelik Türkiye Sonuçları Ve Ülke Kategorisi Ortalamaları

Gösterge	**Türkiye**	**Genel bulgu**
İşveren ve kendi hesabına çalı-şanlarda cinsiyet dağılımı	Dâhil	İşverenler arasında kadınların oranı düşüktür. Kendi hesabına çalışanlarda oran biraz yükselmektedir. Avrupa'da ve ABD'de geçtiğimiz 10 yılda kadın işveren oranı değişmezken erkeklerde azalma olmuştur. Türkiye'de işveren girişimciler içinde kadınların payı %1, kendi hesabına çalışanlarda ise %13'tür.
Ölçek ve sektöre göre kadın girişimcilerin oranı	Dâhil değil	Tek şahıs işletmelerinde kadın girişimci oranı % 20 ile 40 arasında değişmektedir. Kadın girişimcilerin sahip olduğu işletme büyüklükleri, İsveç hariç, küçük ölçektedir. Kadın girişimciler genellikle perakende ve toptan satış ve ulaştırma sektöründe faaliyet göstermekte olup imalat sektöründe kadın girişimci faaliyeti azdır.
Kadın girişimcilerin istihdam sayıları	Dâhil değil	Tek şahıs işletmelerinde çalışanların çoğu kadın girişimcilerin sahip olduğu işletmelerde çalışmaktadır. İstihdamın %50'den fazlası 1-4 çalışanı olan küçük işletmelerde yoğunlaşmıştır.
Kadın girişimcilerin açıl-ma/kapanma oranları	Dâhil değil	Mutlak değer olarak bakıldığında, kadın girişimcilerin sahip olduğu tek şahıs işletmelerinin açılış/kapanış oranları erkeklere nazaran az olmakla birlikte toplam şahıs işletmelerinin sayısına göre açılış oranları kadınlarda daha yüksektir. Kapanış oranları ise İtalya, Yeni Zelanda, İspanya ve İsveç'te erkeklere nazaran daha düşük, Avusturya, Finlandiya ve Slovakya'da ise daha yüksektir.
Kadın girişimcilerin hayatta kalma ve istihdam artış oranları	Dâhil değil	Ülkelerin çoğunda 3 yılsonunda hayatta kalma oranı kadın ve erkek girişimciler için aynı düzeydedir. İşletmenin birinci yılında istihdam artışı sağlama açısından kadın girişimcilerin performansı bazı ülkelerde erkeklerden yüksek (Fransa, İtalya, Yeni Zelanda, Polonya) bazı ülkelerde ise erkeklerden düşüktür (Finlandiya, Hollanda, Slovakya ve İsviçre)
Şirket yönetim kurullarında yer alan kadın oranı	Dâhil	Bu konuda ülkeler arasında önemli farklar gözlenmektedir. Borsada işlem gören-görmeyen firmalar arasında önemli farklar mevcuttur. Norveç bu konuda kota uygulaması getiren ilk ülke olup, şirket yönetim kurullarında yer alan kadın sayısı en yüksek ülkedir.

Kaynak: KOSGEB

OECD-Eurostat-EIP 2012 Karşılaştırmalı raporunda[38] Türkiye'nin raporlamaya dâhil edildiği göstergeler ve genel bulgular çerçevesinde değerlendirmeler yer almıştır. Yukarıda yer alan Tablo 5'de 2006-2012 yılları

[38] KOSGEB, **a.g.e**., s.42

arasındaki GEM araştırması Türkiye sonuçları ve ülke kategorisi ortalamaları - sadece diğer ülkelerle Türkiye'deki kadın girişimcilerin durumlarına ilişkin değerlendirmeler çerçevesinde[39]- yer almaktadır. Türkiye tabloda belirtilen 21 göstergenin sadece 4'ünde yer almaktadır. Bu sayının azlığı, Türkiye'de uluslararası karşılaştırılabilir standartta oluşturulması gereken verilere ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır.[40]

Türkiye'de Konya ilinde kadın girişimcilere yönelik 50 kadının katıldığı bir anketin sonuçlarına göre: [41]

- *"Kadın girişimcilerin genelde 31 ile 40 yaş arası olduğunu ve genelde evli olduğu ve birçoğunun yalnız yani ortaksız çalıştığı tespit edilmiştir.*
- *Konya'nın aile yapısı, kadın girişimciler önündeki en büyük engel olarak görülüyor. Genelde kadın girişimciler yakın çevreden destek görmüyorlar. Sosyal çevreden olumsuz etkilenmektedirler.*
- *Örgütlenme diğer önemli sorun. Kadınların birbirleri olan yaklaşımlarının uygun olmadığı ve bir araya gelemedikleri belirtilmektedir. Bunu da yaşadığı şehre bağlayan Konyalı kadın girişimciler, yaşadıkları şehrin bu örgütlenmeye uygun olmadığını söylüyorlar.*
- *Ankette eş mesleğine, anne mesleğine ve baba mesleğine bakılmıştır. Genelde meslek edinirken yakın çevreden etkilenme çok fazla yok. Özellikle kadın girişimci en çok desteği annesinden almaktadır.*
- *Kadın girişimcilerin çalışanları ve müşterileri ile olan iletişimlerinde bir sorun olmadığı halde bunun sorunmuş gibi lanse edilmesi, bir diğer sorun*
- *Nedenini bildikleri halde finansal kurumların kendilerine yardımcı olmadıklarını belirtiyorlar*
- *Aynı ailede eğer erkek kardeş varsa kadınının çok fazla ön plana çıkmasının mümkün olmadığını dile getiren kadınlar, bu sorunun sadece Konya'nın sorunu olmadığını, Türkiye'nin genel sorunu olduğunu belirtmişlerdir.*

Anketten çıkan sonuçlara vermiş oldukları cevaplarla destek veren AKTİSAD üyesi kadınlar, yaşanılan sorunların temelinde aile şirketleri ve mahalle baskısı olduğunu için, kadın girişimcilerin Konya'da başarılı olamadıklarını belirtmişlerdir.

2.2.1. Türkiye'de Kadın Girişimciliğinin Arttırılmasına Yönelik Çalışmalardan Bazı Örnekler[42]

2.2.1.1. Kadın Girişimciliği Portalı: Türkiye'deki kadın girişimcileri, onların oluşturdukları dernekleri ve girişimciliğe ilişkin bilgi, destek ve faaliyetleri bir çatı altında toplamak amacıyla Kadın Girişimciliği Web Portalı oluşturulmasına yönelik çalışmalar KAGİDER[43] tarafından yürütülmektedir.

2.2.1.2. Güneydoğu Avrupa Ülkelerinde Kadın Girişimciliği Projesi Platformu: Güneydoğu Avrupa Ülkelerinde Kadın Girişimciliği Projesi İsveç Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı (SIDA) finansal desteği ile Gender Task Force/SEECEL ortaklığında başlatılmıştır. Türkiye'nin Güneydoğu Avrupa Ülkeleri İşbirliği Süreci Dönem Başkanlığı kapsamında Garanti Bankası'nın sponsorluğunda" Güneydoğu Avrupa Kadın Girişimcilik Forumu düzenlendi ve 11 ülkeden çok sayıda kadın girişimci katıldı. Kadın Girişimciliği Projesinin genel hedefi Avrupa Küçük İşletmeler Yasası bağlamında Güneydoğu Avrupa'da, kadın girişimciliğin, bağışçılar, hükümetler, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası örgütler olmak üzere kamu ve özel sektörün ortak işbirliğiyle desteklenmesi, kadın girişimciliğinde en iyi politika uygulamalarının teşvik edilmesi ve ulusal ve bölgesel alanda kadın girişimciliği iletişim ağ ve örgütleri için kapasite oluşturulmasıdır. Projenin temel faaliyetlerinden biri de Kadın Girişimciliği Kapasite Geliştirme faaliyetleri altında "Kadın girişimcilik ulusal iletişim ağı ve platformu kurulması" vardır.

2.2.1.3. TOBB Kadın Girişimciler Kurulu: TOBB bünyesinde kadın girişimciliği konusunda genel politikalar geliştiren ve görüş oluşturulmasına katkıda bulunan istişari bir kuruldur. Kurul aynı zamanda kadın girişimcilere eğitim, kapasite geliştirme desteği ile girişimci fikirlerini hayata geçirmelerinde destek sağlamak üzere kurulmuştur. Kurul, çeşitli sektörlerde faaliyet gösteren girişimci kadınlar, Habitat için Gençlik Derneği, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Kadının Statüsünü Geliştirme Genel Müdürlüğü ve KOSGEB temsilcilerinden oluşmaktadır. Görevleri; ülkemizdeki kadın girişimci potansiyelinin nicelik ve nitelik bakımından geliştirilmesi ve daha donanımlı hale getirilmesi amacıyla politika belirlemek ve girişimcilik kültürünün kadınlar arasında gelişmesine öncülük etmektir.

---

[39] Bu konuda BM İnsani gelişim açısından değerlendirmeler için bkz. Özbey, a.g.e., s.14.
[40] Türkiye AB Bakanlığı, (2012), *İlerleme Raporu*, http://www.abgs.gov.tr/files/IlerlemeRaporlari/2012/t...
[41] Aktif İşadamları ve Sanayiciler Derneği (AKTİSAD) ve Selçuk Üniversitesi TEKNOKENT, (2012), "Kadın Girişimciler Çalıştayı"http://www.f5haber.com/haber7/kadin-girisimcilerin-onundeki-en-buyuk-engel-haberi-3432510/
[42] KOSGEB, **a.g.e**., s.89.
[43] KAGİDER, Eylül 2002 tarihinde 38 kadın girişimci tarafından ülke çapında faaliyet gösteren ve kâr amacı gütmeyen bir sivil toplum örgütü olarak İstanbul'da kurulmuştur. Temel amacı, kadın girişimciliğini ve liderliğini arttırmaktır ve 200 üyesi vardır.

2.2.1.4. Kadın girişimcilere AB desteği: Avrupa Birliği, Rekabet Edilebilirlik ve Yenilik Programı kapsamında Avrupa Komisyonu tarafından "Kadın Girişimciler için Avrupa Danışman Ağı" isimli bir teklif çağrısı yayınlanmıştır. Bu teklif çağrısının amacı, en az 15 ülkede, ulusal kadın girişimci danışman ağlarının oluşturulmasıdır. Bu ağlar, iş hayatındaki aktif olan veya kadın girişimciliğini destekleyen organizasyonlar tarafından hayata geçirilmiştir. Oluşturulacak bu ağlar şunları amaçlamıştır:

- Avrupa çapında "danışman" olarak görev yapabilecek başarılı girişimcileri belirlemek
- Danışmanlık alacak kadın girişimcileri belirlemek.
- Hem aynı ülkenin hem de diğer ülkelerin danışmanları ve danışmanlık alacak kişileri arasında "danışmanlık ilişkisinin" kurulmasını sağlamak.

2.2.1.5. Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü (Kadın İstihdamı Desteklenmesi Operasyonu /2009–2011)

2.2.1.6. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (Kadın Girişimciliği Desteklenmesi Projesi/2007–2009)

2.2.1.7. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (Kadın İstihdamını Artırılması Projesi /2009)

2.2.1.8. Garanti Bankası (Garanti Kadın Girişimcilere Destek Paketi)

2.2.1.9. Garanti Bankası, Ekonomist dergisi ve Türkiye Kadın Girişimciler Derneği`nin ortaklığıyla (Türkiye'nin Kadın Girişimcisi Yarışması.

2.2.2. Türkiye'nin Kadın Girişimcilik İle İlgili Gelecek Planları

Kadın girişimciliği konusunda çeşitli kurum/kuruluşlardaki duyarlılığın arttığı ve faaliyetlerin çeşitlendiği ve yoğunlaştırıldığı görülmektedir. Onuncu Kalkınma Planı hazırlık çalışmalarında ilk kez girişimcilik konusunda ayrı bir Özel İhtisas Komisyonu oluşturulmuştur. Birçok kurum tarafından hazırlanan strateji ve eylem planları içerisine (kadın, gençlik kadın, kooperatifçilik vb.) girişimcilik konusu eklenmiştir. Bu durum, bu konudaki duyarlılığın göstergesi olarak önemlidir ve Girişimcilik Konseyinin çalışmalarını destekleyicidir.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşıldığı gibi Türkiye'de son yıllarda hazırlanan raporlarda kadınların işgücüne katılımını arttırmak için temelde iki politika önerilmektedir: Bunlardan birincisi, kadınlar için esnek çalışma şekillerinin yaygınlaştırılması, diğeri kadın girişimciliğin arttırılmasıdır. Oysa esnek çalışma şekli ile girişimciliğin salt kadınlarla sınırlı tutulması, kadınların kısmi süreli, geçici işlerde çalışması, işgücü piyasasındaki cinsiyet temelli ayrışmanın korunması anlamına gelmektedir. Aynı konu, kadın girişimciliği için de geçerlidir. Kamu ya da özel sektör iş yaratamadığı zaman kadının girişimci olmasını beklemektedir. Oysa Türkiye'de kendi hesabına çalışma, sosyal korumadan yoksun, gelir düzeyi en düşük, eğreti istihdam şekillerinden bir tanesini oluşturmaktadır. Türkiye'de gerçek istihdam sorunlarının büyüklüğünü, yapay istihdamda ve yoksullukta aramak gerekmektedir.[44] Cinsiyet esaslı hak ve eşitliğe erişilmeyince, insanca yaşama hakkının gerçekleşmesi ve ülkelerin insan sermayesini iyileştirmeleri de olası görünmemektedir. Bugün insani gelişmişlik düzeyinin belirlenmesinde; "yaşam süresi, eğitim, sağlık hizmetlerinden yararlanma, gelir dağılımından alınan pay ve çalışma süresi" gibi insan sermayesine yatırımın temelini oluşturan kriterler esas alınmaktadır[45]. Türkiye'de insan sermayesinin iyi bir örneğini oluşturan girişimcilerin gelişimi sözkonusu gelişimlerden bağımsız kılınamaz. Bu nedenle topyekün kalkınma öngörülerek her alanda gelir, eğitim fırsat eşitsizliklerini ortadan kaldıracak politikalar gereklidir.

Aşağıda yer alan şekil 1 ve tablo 6'dan da takip edilebileceği gibi, Türkiye'nin kadın girişimcilere yönelik ulusal eylem planları ve stratejileri özünde sadece kadın istihdamını arttırmak üzerine kurgulanmış ve ev hanımlarından girişimci yapma çabası içine girilmiştir. Eğitim ile ilgili çabaları bir yana bırakırsak, kaynak yaratmak yerine kaynak aktarmak şeklinde, gelecekteki kadınlardan çok bugünün kadınlarının gelirlerini arttırmaya dönük hedefler ve eylemler söz konusudur. Mevcut kadın nüfusu üzerine üretilen bu politikalar dar görüşlüdür. Kırsal alandaki kadınların veya ev hanımı tabir edilen kadınlara yönelik eylem planı ve politikaları bu çerçevede gösterilebilir.**:** **"**Ev kadınlarına yaygın eğitim kapsamında girişimcilik eğitimi ve TOBB-KGK vasıtasıyla kadın girişimcilere kapasite geliştirme desteği verilmesi…vd.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008-2013	□ Kadın girişimciliğin eğitim, finansman, danışmanlık hizmetleri ile desteklenerek teşvik edilmesi	□ Kadınların istihdam edilebilirliklerinin, işgücü piyasasının ihtiyaçları doğrultusunda eğitim,

[44] Karadeniz, **a.g.e.**, s. 90.

[45] (Özbey) Adaçay**, a.g.e**., s. 372.

	Tarıma dayalı iş kollarında kadın girişimciliğin desteklenmesi	mesleki eğitim, girişimcilik eğitimi, yetişkin eğitimi sağlanması ve aktif işgücünü arttırmak

Şekil 1: Türkiye'nin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Planı [46]
Kaynak: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, (2012)

Tablo 6:Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planı'nın Kadın Girişimlere Yönelik Faaliyetleri (2014-2016)

aal. No:	Çözüme Yönelik Faaliyetin Tanımı	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama - Bitiş Yılı	Açıklama (Görüş ve öneriler beklenmek-tedir)
7	Kadın girişimcilere yönelik eğitimlerin planlanması amacıyla eğitim ihtiyaç analizi yapılacaktır	TOBB Kadın Girişimci-ler Kurulu,	Aile ve Sosyal Poli-tikalar Bakanlığı, KAGİDER, TESK, ASKON, ENDEA-VOR Derneği, GYİAD, MÜSİAD, TEKNOGİRİŞİM, TGBD, TİKAD, TÜ-GİK, TUSKON, TÜ-GİAD, TÜMSİAD, TÜRKONFED, TÜ-SİAD, KOSGEB	2014-2015	İhtiyaç analizi raporu dikkate alınarak eğitim programları revize edilecektir. SEECEL Projesi kapsamında hazırlanan Kadın Girişimciliği Raporu dikkate alınacaktır.
8	Düzenleyici çerçevede kadın girişimci vurgusunun yapılabilmesi amacıyla mevzuatın kadın girişimciliği perspektifinden değerlendirilmesine yönelik araştırma çalışması yapılacaktır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	TOBB, TESK, AS-KON, ENDEAVOR Derneği, GYİAD, MÜSİAD, TEKNO-GİRİŞİM, TGBD, TİKAD, TÜGİK, TUSKON, TÜGİAD, TÜMSİAD, TÜR-KONFED, TÜSİAD, KOSGEB, KAGİDER	2014-2015	
9	Kadın girişimciliğini özendirmeye yönelik yürütülen mentörlük çalışmaları yaygınlaştırılacaktır.	KAGİDER	Aile ve Sosyal Poli-tikalar Bakanlığı, TOBB, TOBB Kadın Girişimciler Kurulu, TESK, ASKON, ENDEAVOR Derneği, GYİAD, MÜSİAD, TEKNOGİRİŞİM, TGBD, TİKAD, TÜ-GİK, TUSKON, TÜ-GİAD, TÜMSİAD, TÜRKONFED, TÜ-SİAD, KOSGEB		

Kaynak: KOSGEB, a.g.e., s. 109-110.

3. SONUÇ VE ÖNERİLER

[46] T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, (2012), *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Plan*, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, http://www.kadininstatusu.gov.tr/tr/html/19090/Toplumsal-Cinsiyet-Esitligi-Ulusal-Eylem-Plani

Son yıllarda gelişmiş ve diğer gelişmekte olan ülkelerde de olduğu gibi, Türkiye'de de girişimciliğin özendirilmesi sözkonusudur. AB'nde rekabet gücünün artırılması ve girişimcililiğin özendirilmesi amacıyla Türkiye'yi destekleme programları geliştirilmiştir. Ayrıca Türkiye'de de son yıllarda girişimcilik kültürünün hem bireysel hem de kurumsal şekilde geliştiğini, yaygınlaştığını ve teşvik edildiğini söyleyebiliriz. Daha önceki açıklamalarda da belirtildiği gibi, bu alandaki politika, program ve etkinlikler hızla yaygınlaşmaktadır ve sonuç olarak görece kadın girişimcilerin sayısı artmaktadır. Ancak benzeri erkek değerlerine göre de, dünya gelişmiş ülke ortalamalarına göre de, gelişmeler ve yapılanlar, yeterli ve istenilen ölçüde değildir. Bu çabaların katkısını yadsızmaksızın, gerçekleştirilen uygulamaların yeterli ve kapsamlı olduğunu söylemek mümkün değildir.

Girişimcilik ekosistemi, olarak tanımlanan ve bireylerin girişimci olma kararını olumlu ya da olumsuz yönde etkileyen, dolayısıyla girişimcilerin başarılarını belirleyen girişimcinin dışındaki bileşenler, karar vericiler, sivil kuruluşlar, finans kaynakları, kümeler ve ağlar, eğitim, altyapı, beşeri ve sosyal sermaye gibi birçok unsurdan oluşmaktadır. İlgili yazında gerçekleştirilen çalışma sonuçlarının da gösterdiği gibi, girişimci olma ve kendi işini kurma eğilimi; cinsiyet, eğitim, aile geliri veya yaşadığı yerin gelişmişliği gibi pek çok farklı değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

Girişimci kimliği oluşturmak, kadınların dayanışmasını arttırıcı bilinç yaratmak, ataerkil ya da eril sosyal yapıdan ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinden kurtulmak, mahalle baskısını azaltmak gibi, yine benzer ve bağlantılı şekilde demografik öğeler olan yaş, cinsiyet, özellikle kadınlar için bağımlılık oranı, aile planlaması ve desteği gibi sosyo-kültürel ve demografik öğeler için, girişimcilik olgusuna yönelik konusu geçen tüm faktörleri dikkate alarak, psikoloji, sosyoloji, hukuk, ekonomi, işletme, siyaset, eğitim vs. farklı disiplinlerle bütüncül bir yaklaşım sergilenmesi önemlidir. Konunun tüm yönlerini kapsayan strateji ve politikalara destek verilmelidir. İlgili tüm karar alıcıların ve planlamacıların konuyu bu değişkenler çerçevesinde değerlendirerek ele almaları, girişimciliğin teşviki ve geleceği açısından daha etkili ve arzu edilen sonuçlar elde etme olasılığını artırabilecektir. Girişimciliğin yaratılıp, sürdürülebilir niteliğe kavuşabilmesi için, birbiriyle etkileşim içinde bulunan bu dinamiklerin, bütüncül bir yaklaşımla ele alınması ile mümkündür. Ayrıca, Girişimcilik Eylem planında da ifade edildiği şekilde, kamu kurum / kuruluşları tarafından uygulanan program ve desteklerin etkinlik ve verimlilik açısından, bağımsız taraflarca değerlendirilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır

Türkiye'de aile eğitimlerinden başlayan seminerler ve sonrası, okullarda girişimcilik derslerinin konulması ya da yüksekeğitimde girişimcilik derslerine olan ilginin artmış olması olumludur. Ancak bu alandaki akademik çalışmalar, girişimcilik konusunda çalışan kurum / kuruluşların politika ve stratejileri için altyapı oluşturacak şekilde değildir; disiplinlerarası kavramsal çalışmalar yetersizdir. Bu sahada kadın girişimcilere yönelik veri tabanı oluşturulması ayrıca önem taşımaktadır; İstatiksel bilgilerin yetersizliği, dağınıklığı, tespitler ve çözüm önerileri açısından bir olumsuzluktur. Ankete dayalı çalışmaların daha çok yerel ölçekli olması nedeniyle, sorunu kapsamlı şekilde değerlendirebilmek ve ulusal stratejiler yaratabilmek amacıyla, geneli kapsayan makro verilere daha çok ihtiyaç duyulmaktadır.

Kadın girişimlerin faaliyet gösterebilecekleri alanların genişletilmesi başlıca hususlardan biridir. Çoğunlukla ticaret ve ulaştırma gibi görece daha az katma değer yaratan sektörlerden ziyade sanayi ve teknolojiye dönük alanlara yönlendirilmeleri ve bu yönde onları cesaretlendirecek ve destekleyecek çalışmalar yapılması gereklidir.

Girişimci geleceği şekillendiren, toplumu geçmişten geleceğe taşıyan kişidir. Bu bir toplumda girişimci yaratmak için, gelecek kuşakları ve onların koşullarını dikkate alan stratejiler yaratılması gerektiği anlamına gelir. Gelecek kuşakların gelecek kaygılarını, ekonomik ve sosyal tehditleri ortadan kaldırmak; fırsat eşitliği yaratmak; bilgiye ve teknolojiye yatırım yaparak yaygınlaştırmak; çalışma haklarını ve koşullarını adil ve gelişmişlik ölçütlerine getirmek; cinsler arası eşitlikçi bir sosyo-ekonomik yapı yaratmak ve elbette istikrarlı sürdürülebilir politikalar üretmek gibi, geniş yelpazesi olan çok yönlü stratejilere ve uzak görüşlü hedeflere ihtiyaç vardır. Günü kurtarmak şeklinde ifade edilebilen popülist nitelikteki politikalarla, örneğin, girişimciyi salt işveren olarak gören dolayısıyla salt istihdam yaratmak amacıyla işsizliği veya yoksulluğu azaltmak için gerçekleştirilen politikalar değil, gerçekten çağın girişimciliğini onun fonksiyonlarını anlayan ve girişimciliği temel alan stratejiler ve politikalar uygulanmalıdır.

Kaynakça

Adaçay, F.R., (2012), Girişimcilik Türleri ve Dış ticarette Girişimcilik, *Dış ticarette Girişimcilik,* Ed. F.Temizel, AÖF yayın No:1451.

(Özbey) Adaçay F.R., (2004), "Kadın Hakları Ve Ekonomiye Yansımaları", *I.Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi 4-6 Haziran 2004*, 18 Mart Üniversitesi İİBF, Biga, Çanakkale, s.397.

Aktif İşadamları ve Sanayiciler Derneği (AKTİSAD) ve Selçuk Üniversitesi TEKNOKENT, (2012), "Kadın Girişimciler Çalıştayı"http://www.f5haber.com/haber7/kadin-girisimcilerin-onundeki-en-buyuk-engel-haberi-3432510/

Aktoprak,D. (2012), *Girişimcilik*, Alıntı, http://www.noktavirgul.com/ekonomi/girisimcilik-nedir.html

Çolakoğlu, M.h., (2013), "Girişimcilerin sayısı azalıyor mu?", *Dünya gazetesi* 19.05.2013 http://www.dunya.com/girisimci-sayisi-azaliyor-mu-160219h.htm

Demirel, E., ve M. Tikici, (2004), *Kültürün Girişimciliğe Etkileri*, Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları, s.49.

Dökmen, Z. (2010)Toplumsal Cinsiyet, Remzi Kitapevi, İstanbul.

Ecevit,Y., http://www.ilo.org/public/english/region/eurpro/ankara/download/womenentr.pdf

EurActiv, AB Haber ve Politika Portalı, *Kadın Girişimciler ve Türkiye'de Kadın Girişimciliğini Destekleme Çalışmalarına Bir Bakış*, http://www.euractiv.com.tr/kobi-ve-ab/link-dossier/kadin-girisimciler-ve-turkiyede-kadin-girisimciligini-destekleme-calismalarina-bir-bakis-000168

George Mason University,(2012) *GEDI 2012 Country Rankings Excerpt- Turkey*, http://cepp.gmu.edu/wp-content/uploads/2012/02/Turkey_2013.pdf

Hofstede G., (1980), *Motivation, Leadership and Organizatons: Do American Theories Apply Abroad?,* Organizational Dynamics, USA.

Hofstede,G., *IBM Analysis*, http://www.cyborlink.com/besite/hofstede.htm

Karadeniz, O., (2011), *Türkiye'de Atipik Çalışan Kadınlar ve Yaygın Sosyal Güvencesizlik,*Çalışma ve Toplum, S.29, 2011/2.

Karadeniz, O., (2011), *Türkiye'de Atipik Çalışan Kadınlar ve Yaygın Sosyal Güvencesizlik,* Çalışma ve Toplum, S.29, 2011/2.

Karahan, M., (2001), *Eğitimde Bilgi Teknolojileri*, İnönü Üniversitesi, BÖTE.

KOSGEB (2013), Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planı 2014-2016 (Taslak).

Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi , (2012), İstatistikler, http://www.gib.gov.tr/

OECD, (2012), et al. SME Policy Index: Western Balkans and Turkey 2012 www.etf.europa.eu/

Sayın, E. (2011), Kadın Girişimcilerin sorunlarının Betimleyici Analizi, Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi, C.3, N.1.

Son Devir Gazetesi, 17 Mayıs 2013. http://www.sondevir.com/?aType=haber&ArticleID=37670

Soysal, A., *Türkiye'de Kadın Girişimciler: Engeller ve Fırsatlar Bağlamında Bir Değerlendirme*, Ankara Ünv. Dergiler, http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/1346/15596.pdf

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, (2012), *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Plan*, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, http://www.kadininstatusu.gov.tr/tr/html/19090/Toplumsal-Cinsiyet-Esitligi-Ulusal-Eylem-Plani

TÜİK, (2012) *İstatistiklerle Kadın, 2012,* Sayı: 13458, (8 Mart 2013), http://www.tuik.gov.tr/

TÜİK, *Girişimcilik 2010*, Haber Bülteni, (1 Mart 2013), Sayı: 13664, http://www.tuik.gov.tr/

Türkiye AB Bakanlığı, (2012), İlerleme Raporu, http://www.abgs.gov.tr/files/IlerlemeRaporlari/2012/turkiye_tarafindan_hazirlanan_2012_yili_ir_31_12_2012.pdf

Uyanık, C., (?), Girişimcilik, celalettinuyanik.com/wp-content/uploads/2012/06/GİRİŞİMCİLİK.